

135. *Tilia cordata* Mill. — Lipa drobnolistna

Gatunek holarktyczny, eurosyberyjski z centrum występowania w Europie (Pawłowska, 1972, w: Szata roślinna Polski, 1). Najdalej na północ wysunięte stanowiska *T. cordata* znajdują się w Norwegii na 65°30' szerokości geograficznej północnej, jednak zwarty zasięg dochodzi tam do 64°. Na Nizinie Wschodnio-Europejskiej lipa drobnolistna sięga na północ po 62 - 63°, a na Nizinie Zachodnio-Syberyjskiej po 61°. Na wschodzie, nad dolnym Irtyszem osiąga 70° długości geograficznej wschodniej, na zachodzie natomiast występuje po północną Hiszpanię i południową Anglię. Południowa granica zasięgu tego gatunku przebiega przez Pireneje, południową Francję, środkowe Włochy, południowe Bałkany i środkową Ukrainę; ponadto występuje on w górach Krymu i na Kaukazie (Maleev, 1949, Flora SSSR, 15).

T. cordata rośnie na glebach żyznych, średnio wilgotnych i nie zakwaszonych. Najczęściej występuje na podłożu piaszczysto-gliniastym, niekiedy na glinach zwałowych i murszach. Chętnie zajmuje zbocza lessowych jarów. Jest gatunkiem nizin i niższych partii gór. W Alpach osiąga 1500 m n.p.m. (Hegi, 1925, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, 5, 1).

Lipa drobnolistna najczęściej stanowi domieszki w lasach liściastych i mieszanych, a na wschodzie Europy nawet w borach świerkowych i świerkowo-jodłowych. Czyste drzewostany lipowe na zachodzie Europy należą do rzadkości, podawane są natomiast z Syberii oraz zachodnich podnóży Uralu.

Mapę ogólnego rozmieszczenia *T. cordata* wykreślił ostatnio H. Meusel i A. Buhl (1962, Wiss. Ztschr. Univ. Halle, Math.-Nat., 11, 11).

Dla Polski *T. cordata* jest gatunkiem przechodnim. Ustalenie jej naturalnego rozmieszczenia w obecnej chwili jest wręcz niemożliwe, ponieważ od dawna należy do gatunków chętnie sadzonych przez człowieka i stosunkowo łatwo dziczeje. Z drugiej strony jej obszar występowania uległ znacznemu uszczupleniu przez zajęcie terenów żyzniejszych pod uprawę roli.

T. cordata jest gatunkiem charakterystycznym, o dużym stopniu wierności dla związku *Carpinion betuli* (Medwecka-Kornaś, 1972, w: Szata roślinna Polski, 1). Występuje przede wszystkim w grądach — *Tilio-Carpinetum* i *Galio (silvatici)-Carpinetum*, biorąc niekiedy znaczny udział lub nawet tworząc górne piętro drzew (np. rezerwat lipowy na Mikowej koło Muszyny, lasy w Czeszewie nad Wartą czy rezerwat lipowy Babsk koło Rawy Mazowieckiej). Ponadto rośnie w buczynach, dąbrowach, łęgach, a nawet w borach mieszanych, jednak udział jej w tych zespołach ogranicza się z reguły do dolnego piętra drzew oraz podszytu.

Na południu kraju lipa drobnolistna występuje w resztkach grądów pogórza i regla dolnego. Najwyższe stanowiska w Polsce podawane są z Sudetów — 990 m n.p.m. (Macko, 1951, Acta Soc. Bot. Pol., 21, 4). W paśmie Policy w Beskidzie Wysokim osiąga 900 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), na Babiej Górze notowano ją na wysokości 885 m (Jasiewicz, 1959, Flora Polski, 8), w Bieszczadach Zachodnich na 780 m (Jasiewicz, 1965, Monografiae Botanicae, 20), w Gorcach na 645 m (Kornaś, 1957, Monografiae Botanicae, 5); z naszych Tatr nie podawana.

Mapy rozmieszczenia *T. cordata* w Polsce dotychczas nie opublikowano.

This is a holoarctic species, Euro-Siberian, with a centre of occurrence in Europe (Pawłowska, 1972, in: Szata roślinna Polski, 1). The most northerly stands of *T. cordata* are to be found in Norway at 65°30' Lat. N, however the continuous range reaches only 64° Lat. In the East European lowlands *T. cordata*

attains 62 - 63° of Lat. and in western Siberia lowlands 61°. In the east, on the lower Irtysh it attains 70° of Long. E. while in the west it reaches western Spain and southern England. The southern limit of the range runs through the Pyrenees, southern France, central Italy, southern Balkans and central Ukraine. It can also be found in the mountains of Crimea and on the Caucasus (Maleev, 1949, Flora SSSR, 15).

T. cordata grows on fertile soils, of medium moisture content and not acidified. Most commonly it is found on a sandy-clay substratum, sometimes on boulder clays and on boggy soils. It readily occupies slopes of loess gorges. It is a lowland species or from the lower reaches of the mountains. In the Alps it attains 1500 m (Hegi, 1925, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, 5, 1).

T. cordata most commonly occurs as a component of deciduous or mixed forests, in eastern Europe even in spruce or spruce-fire forests. Pure stands of *T. cordata* are rather rare in western Europe, they are however reported from Siberia and from the feet of the Ural Mts.

A general map of distribution of *T. cordata* has been recently prepared by H. Meusel and A. Buhl (1962, Wiss. Ztschr. Univ. Halle, Math.-Nat., 11, 11).

For Poland *T. cordata* is a transitory species. Determination of its natural distribution is presently almost impossible because for a long time it has been planted by man and it goes wild readily. On the other hand its natural range of distribution has been considerably reduced by the conversion of the most rich soils to agriculture.

T. cordata is a characteristic species with a very high degree of fidelity for the alliance *Carpinion betuli* (Medwecka-Kornaś, 1972, in: Szata roślinna Polski, 1). It occurs primarily in hornbeam forests — *Tilio-Carpinetum* and *Galio (silvatici)-Carpinetum*, taking sometimes a considerable part in the formation of the dominant canopy (eg. the lime reserve on Mikowa near Muszyna, Czeszewo forests on the Warta river, or the lime reserve Babsk, near Rawa Mazowiecka). It grows also in beechwoods, oakwoods, carrs and even in mixed forests, though its participation in these associations is as a rule restricted to the lower layer of trees and to the thicket layer.

In the south of the country *T. cordata* occurs on remnants of pre-montane and sub-montane hornbeam woods. The most elevated stands in Poland have been reported from the Sudety Mts. at 990 m (Macko, 1951, Acta Soc. Bot. Pol., 21, 4). In the Polica range from the Upper Beskid it attains 900 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), on Babia Góra it was noted at 885 m (Jasiewicz, 1959, Flora Polski, 8), in western Bieszczady at 780 m (Jasiewicz, 1965, Monografiae Botanicae, 20), in the Gorce at 645 m (Kornaś, 1957, Monografiae Botanicae, 5). It has not been reported from our Tatra Mts.

A map of distribution of *T. cordata* in Poland has not been published before.

Голарктический евросибирский вид с центром распространения в Европе (Pawłowska, 1972, Szata roślinna Polski, 1). Самые северные местонахождения находятся в Норвегии на 65°30', с.ш., однако сплошной ареал достигает там только 64°. На Восточно-Европейской равнине подинмаётся к северу до 62 - 63°, а на Западно-Сибирской равнине — до 61°. На востоке, в районе нижнего течения Иртыша, достигает 70° в.д., на западе же заходит в северную Испанию и в южную Англию. Южная граница ареала этого вида проходит через Пиренеи, южную Францию, центральную Италию, южные Балканы и среднюю Украину; кроме того, он встречается в горах Крыма и Кавказа (Малеев, 1949, Флора СССР, 15).

T. cordata растёт на плодородных почвах, средне увлажнённых и не закислённых. Чаще всего встречается на песчанисто-глинистых грунтах, иногда на валунных глинах и на болотных почвах с сильно разложившимся торфом. Охотно занимает склоны лёссовых оврагов. Это вид равнин и более низких ярусов гор. В Альпах поднимается до 1500 м над ур. м. (Hegi, 1925, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, 5, 1).

Липа сердцевидная чаще всего образует примесь в лиственных и смешанных лесах, а на востоке Европы — даже в еловых и в елово-пихтовых. Чистые липовые древостои на западе Европы редки, в то время как их наличие отмечается в Сибири и на западных подножьях Уральских гор.

Карта общего распространения вида опубликована недавно (Meusel, Buhl, 1962, Wiss. Ztschr. Univ. Halle.-Nat., 11, 11).

Польша полностью входит в границы ареала липы сердцевидной. Восстановление картины ее естес-

твенного распространения сейчас совершенно невозможно, так как она уже давно и широко культивируется человеком и в то же время относительно легко дичает. С другой стороны, районы ее распространения подверглись значительному сокращению в результате распашки наиболее плодородных земель.

Вид с высокой степенью верности характерный для союза *Carpinion betuli* (Medwecka-Kornaś, 1972, Szata roślinna Polski, 1).

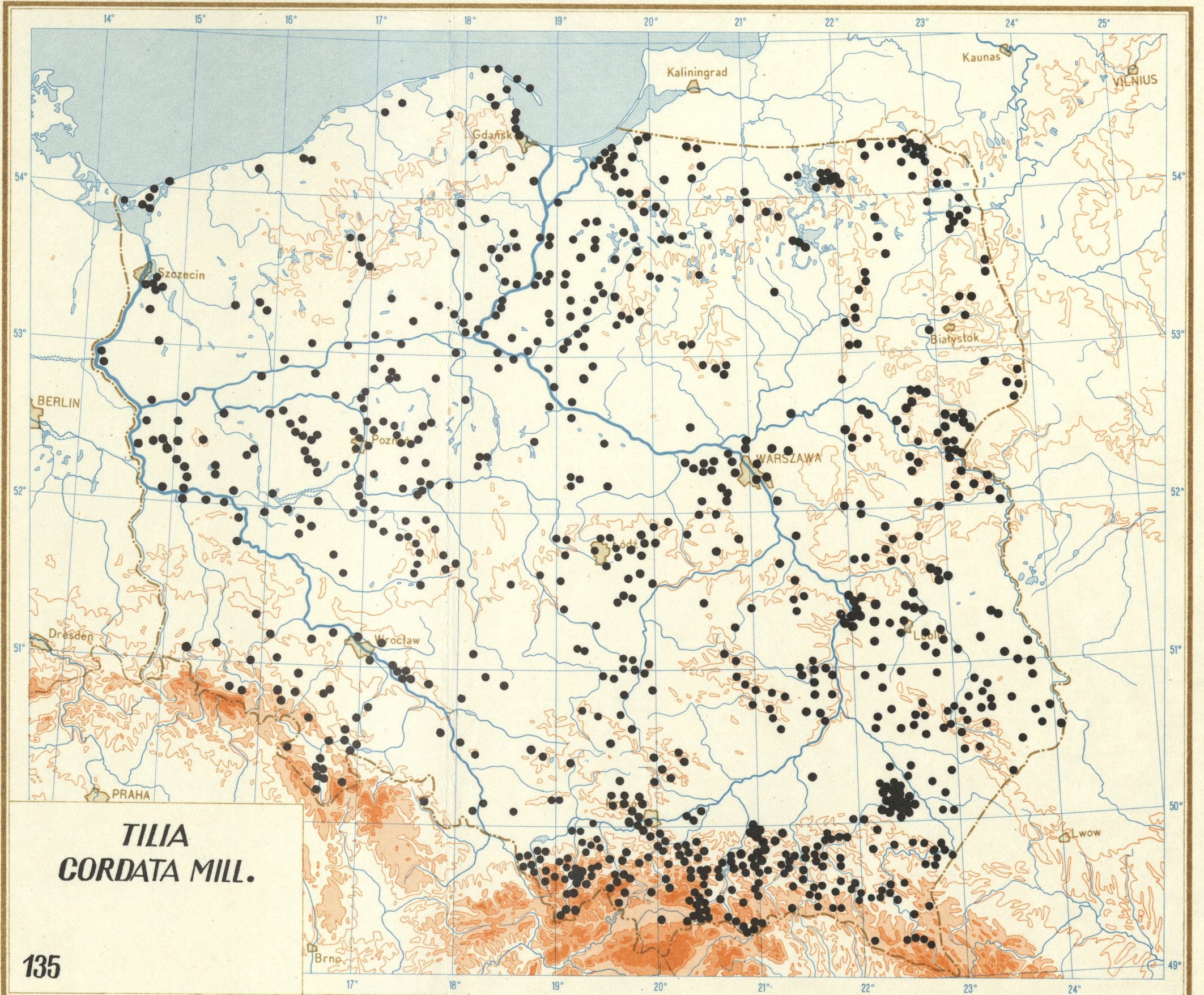
Встречается прежде всего в грондах: *Tilio-Carpinetum*, *Galio (silvatici)-Carpinetum*, где иногда играет большую роль или даже составляет верхний ярус древостоя (например, в липовой резервации на Миковой около Мушины, в Чешевских лесах над Вартой, в липовой резервации Бабск около Равы Мазовецкой). Кроме того, растет в бучинах, дубравах, заливных лесах и даже в смешанных лесах. Однако участие ее в этих сообществах, как правило, ограничивается нижним древесным ярусом и подлеском.

На юге страны вид представлен в остатках грондов на возвышенностях и в ярусе пихтово-букового леса. Самые высокие местонахождения в Польше: в Судетах — 990 м над ур. м. (Mascko, 1951, Acta Soc. Bot. Pol., 21, 4), в Пасьме Полицы в Высоком Бескиде — 900 м (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), на Бабьей Гуре — 885 м (Jasiewicz 1959, Flora Polski, 8), в западных Бещадах — 780 м (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20), в Горцах — 645 м (Kornaś, 1956, Monogr. Bot., 5). В наших Татрах вид не зарегистрирован.

Карта размещения липы сердцевидной в Польше до сих пор не публиковалась.

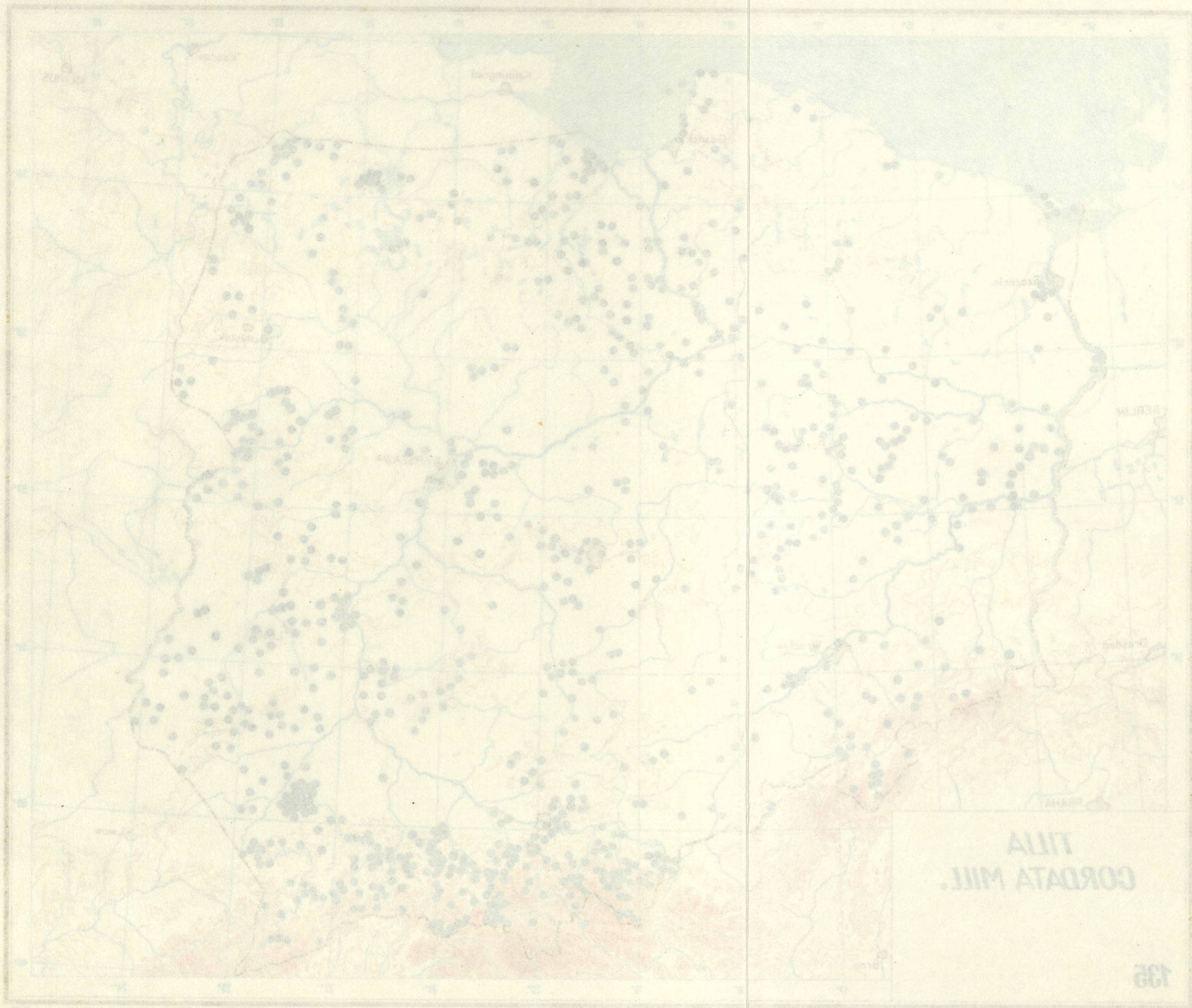

Institut Dendrologi PWN
Biblioteka
w Kórniku

TILIA
CORDATA MILL.

135

TILIA
CORDATA MILL.

135

Map of Europe showing the distribution of Cordata Mill. (Tilia cordata) in Europe. The map is oriented with North at the top. The distribution is indicated by numerous small black dots scattered across the continent, with a higher density in Central Europe. Major cities like Berlin, Warsaw, and Prague are labeled. The map is oriented with North at the top.

Map of Europe showing the distribution of Cordata Mill. (Tilia cordata) in Europe. The map is oriented with North at the top. The distribution is indicated by numerous small black dots scattered across the continent, with a higher density in Central Europe. Major cities like Berlin, Warsaw, and Prague are labeled. The map is oriented with North at the top.